

Sylvie Germain

CHRISTUS (a francia jezsuiták negyedéves lelkeségi folyóirata), no. 235, juillet 2012:
L'angoisse de l'au-delà (kivonatos fordítás)

Szorongás a túlvilág előtt a különböző életkorokban

„Az »odaát«(túlvilág) igazában egy »belül«-világ, nem pedig egy »túl« (=földi élet »utáni«), nem a felhők mögött van vagy a csillagokon túl, hanem itt van, most, olyan jelenben, amely örökké megmarad.” (Maurice Zundel)

A probléma mi vagyunk

Furcsa szó ez az *au-delà*, összetett szó a franciában... (következik etimológiája, majd magyarázata). Térbeliséget jelöl, tele feszültséggel, az „itt”-en túlit, valami távoli ismeretlent, meghatározatlant, amiről semmit sem tudunk, míg életben vagyunk, csak azt, hogy létezik egy hatalmas „sehol”, ahova majd egy bizonytalanul biztos napon eljutunk. És ez a csupasz elkerülhetetlen jövőtávlát lever és rémülettel tölt el bennünket. Kihívás a gondolkodásra, izgat bennünket, pedig nincs határozott tartalma, nincs tárgy, ezért szédülettel szorongat.

A különböző életkorokban

Az egészen kicsi gyermek, aki az élethez tapad – csodálkozás, érthetlenség, mély intuíciók, elragadtatás és félelem keverékével –, még nem érez szorongást a „túl”-világgal szemben; csupán akkor hatódik meg, ha a hozzátartozók eltávolodnak, különösen, ha édesanyja eltűnik látómezejéből. Most még nem tudja ezt értelmezni, nyelvezete „szegény”, de észrevevésben, érzésekben, megindultságban gazdag; még nem választja szét a láthatót és a láthatatlant, a tapinthatót és vágyai álmait, nem „fogalmaz” (vonatkoztat el), csak érzékletesen megtapasztalja azt, ami „ott van”. A valóság egy egész, egy nagy szerves test, amelyben nedvek, energiák, éber álmok, meglepetések keringenek. Nemrég hagyta el az anyaméhet, még kicsit „ott” benn lebeg, és bár *most már* a világban van, az „ott” még nem válik el az „itt” (a világban) levéstől.

A tekintet zavara és a halál bűvölete

„Ki fordított meg így, hogy bármit is / teszünk, olyanok vagyunk, mint aki / épp útra kél? Ahogy az visszánéz / a végső dombról, ahonnét utólszor / föltárul völgye még, s áll, tétovázik: / úgy élünk mi, örökös búcsúzásban.” (Rilke, *Nyolcadik duinói elégia*, Rónay György fordítása)

Az ún. „érett kor” körül a gyermek értelmi kíváncsisága felpezsdül, és a halál kérdése élesen vetődik fel. A halál elképzelése realistábbá fejlődik, és felriad a gondolatra: „*Furcsa, persze, többé nem lakni a földön, / kezdve tanulni szokást s*

már újra leszokni, rózsákban s más annyi személyes-igéretű tárgyban / jelentését nem látni az emberi sorsnak; (...) / többé nem lenni, s nevünket, akárcsak / szét-tört játékszert, végképp odahagyni...” (Rilke, *Első duinói elégia*, Rónay György fordítása)

A gyermek, aki gazdagodik nyelvezetben és okoskodásban, és aki tapogatózva törekszik megérteni a világot, fokozatosan veszít az egyszerűségből és árlátszó-ságból, amelyet tekintete kezdettől tükrözött. Kezdi elfordítani tekintetét az „előre-től, a „Nyitott”-tól, hogy elkalandozzon a világ sűrűjében és sötétségében. „...már a csecsemőt / megfordítjuk, hogy váltig csak a formát / lássa – nem a Nyitottat, ami oly mély / az állat arcán. Nem tud a halálról. / Azt csak mi látjuk. De a szabad állat, / az más: **mögötte** rejlik pusztulása...” (Rilke, *Nyolcadik duinói elégia*, Rónay György fordítása)

A serdülőkor, ez a tekintet megfordítása és összezavarása: a halál gondolata új hangsúlyokat kap, néha belevegyül a szirének gyászos és megejtő éneke, mint H. Heine *Loreleye*: „*A hajósnak a kis ladikban / szive fáj, majd meghasad; / nem le, hol a zátony, a szirt van – / fel néz, fel a csúcsra csak! // Végül ladikot s ladikost a / mélységbe sodorja az ár... / S hogy ez így lett, ő okozta / dalával, a Loreley.*” (Szabó Lőrinc fordítása)

A Loreley okozta halál, az erotikától fűtött halál, hatalmas vonzást gyakorolhat a serdülőkre és a fiatal felnőttekre, amelyet a romlott, behízelt esztétika igyekszik érvényesíteni filmben, zenében, énekben, fényképekben, videók révén... A produkció (termelés) ezen a téren óriási és változatos, mert a piac kifizető, nem törődnek a termékek erkölcsi hatásaival. Ez a piac a cinizmusát a végletekig fokozza, még áldozatait is újra felhasználja: ilyenek a túlzó drogosok és alkoholisták, öngyilkosok...¹

Az élet előttünk vagy az elrejtett (elásott) halál

„Hajszoltak vagyunk mindig sietősek. / De az idő lépését ne vedd komolyan: / bagatellek a megmaradók között / Minden elsuhanót túlhaladnak; / csak a megmaradó avat be minket.” (Rilke, *Szonettek Orpheuszhoz*, I, 22)

A nyugtalanság az élet „utáni”-val szemben elcsitul (személyek szerint különbözőképpen), amikor az ember teljesen elkötelezi magát az életben: hivatásbeli munka, tevékeny, alkotó élet, szerelem, család... E korban *az élet előttünk van*, szélesre nyitott, lehetőségekben gazdag: reményekben, ránk váró küzdelmekben,

---

¹ A szerző itt konkrét eseteket sorol fel erre a morbid (halált hozó) bűvöletre: például a „Forever 27 Club” (a 27-esek Klubjának) mítosza: utalás elsősorban az amerikai popkultúrában a 27 éves korukban, gyakran rejtélyes körülmények között elhunyt rock- és blues-zenészekre.

legyőzendő megpróbáltatásokban is Annyi mindenre kell figyelniük, energiáikat bevetniük, hogy elfelejtjük: e lendületnek egyszer vége lesz A vég jön hirtelen vagy egy hosszú hanyatlás után. Egyelőre felejtjük, hogy halandók vagyunk. Csak mások halnak, nem mi, akik szívósak, ellenállók vagyunk. De ahogy előrehaladunk a korban, egyre több halottról hallunk: a halál körülöttünk csapdos, néha egészen közel, barátaink és ismerőseink eltűnével egyre inkább magányosan maradunk. Lendületünk lelassul, átalakul nagy nyögdecseléssé. De az eljövendő halál miatti szorongást is elássuk, távol tartjuk, bár teljesen nem feledhetjük: bennünk szundikál, és néha jelzéseket ad le. Attól függően, hogy ki-ki miként éli és értelmezi jelen életét, úgy tekinti és értelmezi jövő halálát is. Attól függően, hogy milyen értelmet adunk az életnek – kultúránk, vallási hovatartozásunk szerint – alakítjuk ki véleményünket a halál értelméről. Mindig tapasztalatainkból és ismereteinkből indulunk ki, bármennyire szétfolyók és szegényesek is, amikor kialakítjuk világnézetünket.

Harc a halál ellen

„Saját halálát add meg, Istenem, / mindenkinék, azt mi létében érik, / amelyben vágy volt, ínség s értelem.” (Rilke, *Saját halálát add meg, Istenem...*, Nemes Nagy Ágnes fordítása)

A halál ellen nagyon kemény és hosszú küzdelmeket vívnak, heves harcokat. De a kegyetlen halálküzdelem ugyanakkor „felfegyverzi” a harcolókat, akik különben talán mozdulatlan tétlenek.

Malte Laurids Brigge rendkívüli halálküzdelme

A cikkíró itt hosszan idézi R. M. Rilke (1875–1926) *Malte Laurids Brigge feljegyzései* című remekművét, amely filozófiai és lélektani eszmélődések gyűjteménye barátság, szerelem/szeretet, család, élet és halál egzisztenciális kérdéseiről. „Kísérlet arra, hogy a dolgokat a szív karátjával mérjük.” A könyv elején leírja az öreg Brigge kamarás hosszú halálküzdelmét (Fekete Sas Kiadó Bp., 2002, 268–272)

„Nagyatyámról, az öreg Brigge kamarásról még lerítt, hogy a halált hordozza magában. És méghozzá micsoda halál volt ez! Két hónapi tartott, s elharsogott egész a majorig. (...) Nem valami vízkóros halála, hanem a gonosz, fejedelmi halál volt ez, amit a kamarás egész életén át magában hordozott, és vérével táplált. Mértéktelen gőgje és a nagyúri akaratereő, melyet nyugodt napjaiban egymaga nem tudott elhasználni, halálába költözött, s ez a halál most Ulsgaardon székel és tékozolt. (...) Ha pedig a többiekre gondolok, akiket még láttam, vagy akikről hallottam: mindig ugyanezt látom. Valamennyinek saját halála volt...”

Meghökkenítő ez az egyszerre bátor és kemény lelkiismerettel, szemtelen és tartatatlan erőszakkal megvívott haláltusa. Egyáltalán nem példamutató. A beképzelt, önhitt, az élvezeteket nyújtó földhöz és az evilági élethez gyermekesen ra-

gaszkodó vénember küzdelme. ÉN, én nem akarok meghalni! Másokra nincs gondja, más – a TE – nem fontos számára, így egyedül, magányosan száll szembe az ellenséggel.

A kispolgár szívós életben maradása

S. Germain itt Brigge kamrás halálküzdelmével szembeállítja Franz Werfel egyik kisregénye (*La mort du petit bourgeois*, 1926) főszereplőjének (Ch. Fiala) magatartását. A jelentéktelen alkalmazott, aki egy szűkös lakásban él feleségével, szellemi fogyatékos fiával és az őt terrorizáló fogyatékos sógornőjével, kórházban hal meg rettenetes körülmények között. Volt egy titka, amelyet egész életében őrzött: aggódó szeretete fogyatékos, munkaképtelen fia iránt. Otthont akar biztosítani neki, hogy majd az ő halála után gondozzák a fiút. A biztosításhoz szükséges kölcsön folyósításának feltétele, hogy a kölcsönző 65 éves koráig éljen. Fiala azonban túl korán súlyos beteg lesz: eszeveszetten küzd, hogy elérje a kívánt korhatárt. Sikerül is neki, leírhatatlan szenvedések árán ez a halál elleni küzdelem: az apai szeretet tartja életben. Nem szorong a halál előtt, saját halála nem fontos neki, egyedül fia jövőjét akarja biztosítani. Az életben maradáshoz, a békéhez, fia emberméltóságát a hosszú, megalázó halálküzdelem árán biztosítja. „Ahol a kincs, ott a szív is” (Lk 12,34) Fiala egyetlen kincse: fogyatékos fia. Önmagáról, saját egészségéről megfélemedezik a fia iránti szeretetből.

*„Az »odaát« (a »túlvilág«), amelyről annyit beszélnek, igazában belül van! Ez túl van rendezetlen szenvedélyeinken, de valójában bennünk van, a fényesség mérhetetlen tere, amely bennünk nyílik.” (Maurice Zundel, *Ton visage, ma lumière*.²)*

---

² *A fordító jegyzete.* – M. Zundel idézett gondolatához jó kommentárt találunk tőle egy másik könyvében: Maurice Zundel, *A csend egyedülálló mestere*, Jel Kiadó, Bp., 71. és 73. „A valódi probléma nem az a kérdés, hogy élünk-e majd a halál után, hanem az, hogy élünk-e a halál előtt. Mert nem arról van szó, hogy biológiánk mint olyan számára igényelnék halhatatlanságot. (...) A halhatatlanság nem biológiai életünk meghosszabbítása, annak félelmében, hogy elpusztulunk. Egyáltalán nem az. A halhatatlanság érték, méltóság, hivatás, igényesség: amint a személyesség és a szabadság is. (...) Elsősorban meghívás ez bennünk a teremtő átalakulásra, amely által az ember önmaga által létezik (*aséité*), valóban élet forrásává alakul: abban a csendes párbeszédben, ahol személyisége megvalósul, a végtelen Jelenléttel való cserében, aki – Szent Ágoston szavaival – életünk Élete.” (71) „A túlvilágot nem a halál után kell elhelyeznünk, először is egy biológián túli lét ez, és valójában belül van. A szó szoros értelmében nem is beszélhetünk a halál után-ról, mert az időkorongja egy mozdulatlan középpont körül forog, mert az értéké vált élet időtlen élet, idő feletti élet, vagyis amint Mounier [perszonalista filozófus] mondta: »túl-élés« nem az »utána« való élet értelmében, hanem abban az értelemben, hogy olyan élet, amely mostantól fogva túllép önmagán, átalakul és átváltozik, olyan élet, amely örökkévalóvá és egyetemessé válik azzal, hogy mindenkit közös kincssé tesz, vagyis egy egyedülálló lényé, melynek védelmezése az egész emberiségnek érdeke, mivel ő mindenki számára a szabaddá válás helyettesíthetetlen fermentuma.” (73)